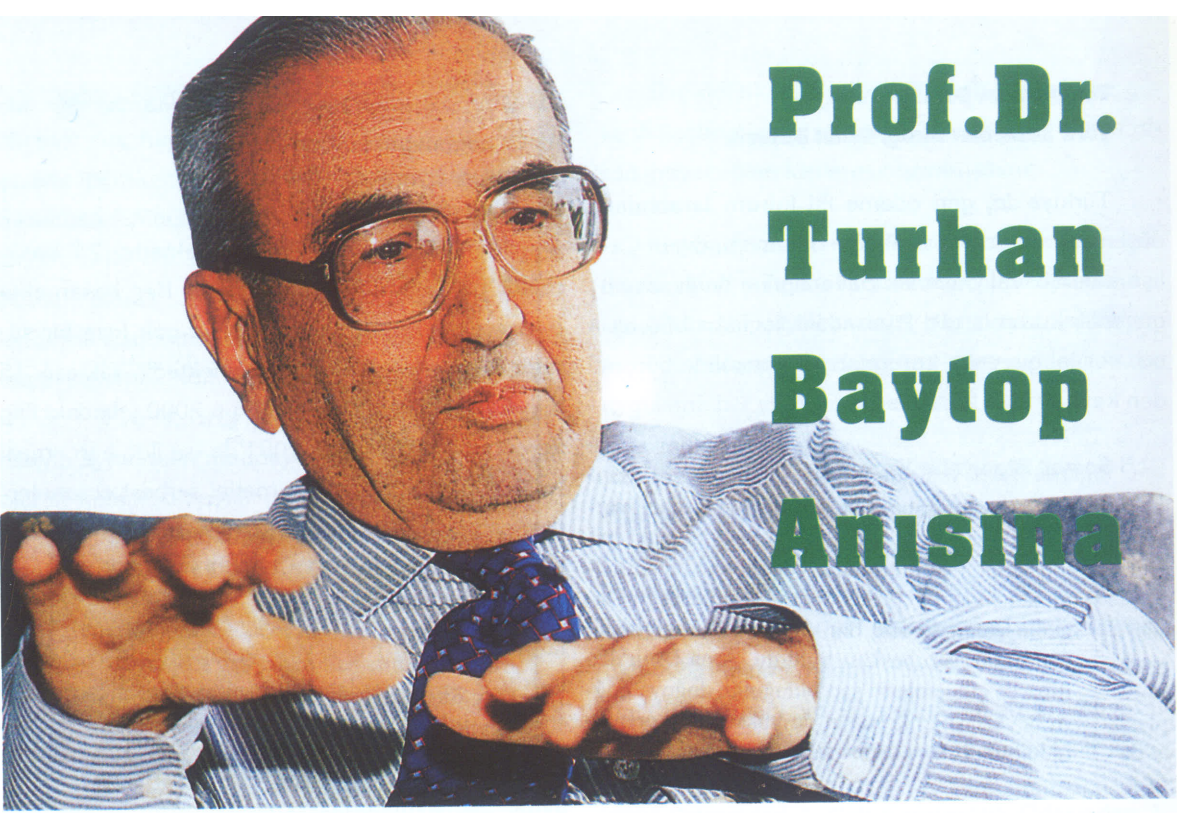

Prof.Dr. Turhan Baytop Anısına

Hazırlayan: Aydın Arıcıoğlu
(TEB Basın Danışmanı)

Bergamalı Galenos ve Anazorbali Dioskorides'in bu topraklar üzerine ektiği fidelerden yükselen büyük eczacılık çınarının en körpe dallarından biri daha koptu. Türkiye bitkileri ve eczacılık tarihi üzerine araştırmalarıyla tanınan değerli bilim insanı Prof.Dr.Turhan Baytop'u 25 Haziran 2002 tarihinde kaybettik.

Uzun yıllar Tıp ve Fen fakülteleri bünyesinde eğitim veren Eczacılık Okulu'nun bağımsız bir fakülteye dönüşmesinde büyük emeği olan Prof.Baytop, bu çatı altında 1963 yılından, emekli olduğu 1987'ye dek sayısız öğrenci ve akademisyen yetiştirmiş, bu görevi yanısıra, bir kaşif özeniyle yıllarca iz sürerek ortaya koyduğu bilimsel bulgularla büyük saygınlık kazanmıştı.

Prof.Baytop'un eczacılık tarihi ve farmakognozi bilim dalında araştırmacı olarak ulaştığı nokta, dünya çapında hayranlık uyandıracak düzeydedir.

Kendi ismiyle anılan "Baytopin" adlı yeni alkaloid ve literatüre ilk kez kazandırdığı drog türleri Prof.Baytop'un bilime katkılarının yalnızca birkaçıdır.

Yayımladığı araştırma-inceleme sayısı 110'u bulmaktadır. Akıcı ve berrak kaleminden çıkma 23 ayrı kitabı, yalnızca akademik düzeyli okumalar için değil, her kesimden meraklı okur için de "ilaç" niteliğindedir.

1963 yılında "Türkiye'nin Tıbbi ve Zehirli Bitkileri" ile başlayan kitap yazımları, "Türkiye'de Bitkiler ile Tedavi", "Türk Eczacılık Tarihi", "Eczahane'den Eczane'ye, Türkiye'de Eczaneler ve Eczacılar", "Laboratuardan Fabrika'ya, Türkiye'de İlaç Sanayii", "Eczacılığın Babası Bergamalı Galenos", "Anadolu'da, Anadolu Dağlarında 50 Yıl, Bir Bitki Avcısının Gözlemleri", "Türkiye'de Eski Bahçe Gülleri", "Türkiye Florası Araştırmaları" gibi, iri cüsselerine karşın bir solukta okunabilen unutulmaz çalışmalarla sürmüştür.

Bir Bitki Avcısı

Türkiye bitki örtüsü, Prof.Dr.Turhan Baytop'un 1948 yılında İ.Ü. Eczacılık Okulu'nda farmakognozi asistanlığına atanmasıyla başlayıp usanmadan sürdürdüğü bir araştırma konusu olmuştu. Yarım asır boyunca Türkiye coğrafyası üzerinde serpilmiş bitki örtüsünü araştırmak için yaptığı 200'e yakın gezide 10 bin civarında bitki örneği toplamış; Türkiye florasına 30 yeni tür ilave etmiştir. Halen İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Herbaryumu'nda muhafaza edilen bu türler arasından sekizini kendisi adlandırmış, Anadolu'da bulup bilim dünyasına tanıttığı diğer bir çok bitki türü de bilimsel literatüre "Baytop" ön adıyla girmiştir. (Allium baytopiorum, Astragalus baytopianus, Colchium baytopiorum, Crocus baytopiorum, Nepreta baytopii, Stachys baytopiorum...)

50 yılı aşan bilim yaşamında, ileri yaşları da dahil hiç eksilmeyen enerjisi, araştırmacı kişiliği, bilimi doğru-
dan toplumun hizmetinde bir uğraş olarak gören kararlı
tavır ve çabalarıyla Prof.Baytop, bilimadamı kimliğinin
oluşmasında büyük payı olan Cumhuriyet'in büyük üni-
versite reformunun aydınlık yüzü gibidir. Bilimsel çalış-
mayı, soru ve sorunları çözmeye yönelmiş birer adım
olarak görür. Bilimsel tezlerin "unvan" için değil, sosyal
ve bilimsel ilerlemeye katkı amacıyla hazırlanması ve de-
ğerlendirilmesi gereğini ısrarla savunur. Onun gözünde bi-
lim, kendini ve kendinden öncekileri tekrar etmiyorsa bi-
limdir. Ve bu yolda keşfedilecek her yeni şey, önceki bul-
gularla ilişkisi ve öncekini aşan yönleriyle ortaya kona-
biliyorsa yararlı sonuçlar doğuracaktır... Bir konuşmasın-
da şöyle diyor:

"Ağrı Dağı'nın eteğinde 100 bin yıldır yetişen çiğdem-
mi, ben bulmasam bir başkası bulurdu. Ama İzmir'den iti-
baren çiğdemlerin sarı olduğunu, doğuya doğru beyazlaş-
tığını, bunun da yükseklik ve ultraviyole ışınlarıyla ilişkili
olduğunu ortaya çıkarırsam bunun anlamı çok büyük.
Böylece bir bilim insanının öne sürdüğü, dünya ya da
canlıların evrimleşmesiyle ilgili bir yeni gözlem ve teori,
diğer bilim insanlarının çalışmalarıyla doğrulanmış olacak
ya da olmayacak. (...) Bir bölge veya dağdan toplanan
türlerin listesinin hazırlanması veya yeni bir türün bulun-
duğunun açıklanması bilim yönünden fazla bir önem ta-
şımaz. Bilim için yalnızca bir zaman kaybı söz konusudur.
Saptanan yeni yayılış alanları veya türlerin bir değer ka-
zanabilmesi için, bu bulguların bölge florasına veya bitki
sistematiği konusuna getirdiği katkıların mutlaka açıklan-
ması gerekir..."

Gezginin Not Defteri

Prof.Dr.Turhan Baytop'un eşi Prof.Dr.Asuman Bay-
top'la birlikte ülkemiz bitki örtüsü üzerinde, çiçek ve bitki-
lerimiz arasında geçen 50 yıldan süzölmüş makale ve
kitapların çoğu, Türkiye insanı ve hayat kültüründen de
izler taşır. Sadece bitkiler için tutulmuş bir çetele değil,
çok yerde Anadolu hayatı ve halk kültürünü de kayda alır.
"Anadolu'da, Anadolu Dağlarında 50 Yıl" adlı eserinden
şu küçük paragrafa bir göz atalım:

"...Bütün Anadolu'da olduğu gibi bir zamanlar
Harpüt'ta da bitkisel ve hayvansal maddeler ilaç ya-
pımında kullanılırdı. Bu konuda bir Harput örneği
vermek için Elazığlı şair Şeref
Tan'ın "İlaç tarifleri" adlı şiiri
aynen aşağıya alınmıştır:

Eczacılık Müzesi'nin kurucusu
olan Prof.Baytop'un koleksiyonundan:
Tunc Sölcüklü Havanı

*"Sütligen otu"nan, "bıra çiçeği"
Tencirede fokur fokur kaynasın.
Igirmibeş dirbem "kara çörek"i
Sep üstüne, hopur hopur ayınasın.*

*Sonra süz döl bentten, doldur şüşeye,
Çağalardan uzak, koy bir köşeye
Arı sokmasına, her bi bişeye
Dermandır, isdiyen yapıp sıması.*

*Üzerlik tüşüüsü nazar korkusu,
Ösgürüğe badem yağı tortusu,
Sülük salmak basurun tek parbusu
Söz tükenir yeri gelir cinası.*

*Mayasıla toşbağa yımurtası,
Ağrılara keten toşumu lapası.
Geçim darlığına laşsalatası
Ye ki, sen kendini "Karun" sanası.*

Prof.Baytop'un Anadolu gezilerinde çabucak kay-
naştığı aktarlar, bitkilere ilgi ve sevgi duyan köylüler, yöre
eczacıları, yerel aydınlar kendisine araştırmalarında gö-
nül den destek olurdu. "Anadolu Dağlarında 50 Yıl" kiti-
bında hepsi hakkında tek tek bilgi veriyor, teşekkürlerini
sunuyor. Yıllar süren gezilerindeki refakatçilerinden şofö-
rü Seyit Ünsal'ın bitki araştırmalarındaki içten katkısını da
hep anardı Prof.Baytop... Hoca ve eşinin İstanbul'a uçak-
la döndükleri bazı gezilerde Seyit Bey arabayı İstanbul'a
yalnız başına getirirken, "Ben şoförüm, görevim arabayı
İstanbul'a götürmek!" demez, yol boyunca dikkatini çe-
ken bitkileri, "Araştırmalarda belki işe yarar!" düşünce-
siyle toplar, etiketler ve götürüp Hoca'ya teslim edermiş...
Prof.Baytop, son röportajlarından birinde yine, her vesi-
leyle olduğu gibi bilimin isimsiz kahramanlarını anıyor,
"İ.Ü.Herbaryumu'ndan yararlananların, bu koleksiyonun
Seyit Ünsal gibi birçok kişinin alınterini taşıdığını bilme-
sini isterim" diyordu...

Prof.Baytop, belki herşeyden önce sevgiyle payla-
mayı öğreten bir hayat ustasıydı. Değerli ozan Melih Cev-
det Anday'ın Ethel ve Julius Rosenberg çiftine adanmış
"Anı" şiirinden şu küçük dize, O'nun anısına da ne çok
yaraşıyor:

"Sevdiğim çiçek adları gibi/Sevdiğim sokak adları
gibi/Tüm sevdiğimlerin adları gibi/Adınız geliyor aklıma..."